

Відгук

офіційного опонента – професора кафедри психології Львівського національного університету імені Івана Франка, доктора педагогічних наук, професора, **Квас Олени Валеріївни** на дисертаційну роботу **Федчишин Надії Орестівни “Розвиток ідей гербартіанської педагогіки в теорії і практиці німецькомовних країн (друга половина XIX – XX ст.)”**, подану на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Успішна трансформація розвиткових процесів від тоталітарного суспільства до відкритого, демократичного і водночас правового, неможлива без відповідної освітньо-особистісної підготовки громадян, щонайперше дітей та молоді. Культурно-освітній, а відтак і економічний занепад нашої країни потребує фундаментального реформування на державницькому рівні у сфері освіти і науки, інноваційної перебудови гуманітарної сфери вітчизняного соціуму. Якість теперішнього й майбутнього буття нації як і її держави визначальним чином залежить від якості системи освіти, а насамперед школи і вчителя. Якісна освіта виступає обов’язковою умовою розбудови динамічної спільноти з проекцією на набуття молоддю життєвих компетентностей та успішне входження у світове співтовариство. Для успішного вирішення багатьох проблем освітньої діяльності доречним є вивчення надбань щодо розвитку педагогічної думки передових зарубіжних країн.

Для вітчизняної науки та шкільної практики актуальними є дослідження, пов’язані саме з цією проблематикою, оскільки крізь призму позитивного чи негативного досвіду, можна непохибно вибудовувати освітню політику. Щодо аналізу використання зарубіжних надбань, зазначимо, що українські науковці недостатньо уваги приділяють об’єктивному вивченню їх передових здобутків, прогресивних течій, зокрема впливу ідей провідних учених, наукових шкіл країн Заходу на характер,

зміст і методику навчально-виховного процесу в школах України. Вивчення історії педагогіки другої половини XIX ст. – XX ст. становить значний інтерес, оскільки в цей проміжок часу в системі освіти відбувалися важливі зміни. На сучасному етапі шкільна освіта в нашій країні також перебуває в подібній ситуації. З огляду на це врахування як вітчизняного, так і світового досвіду минувшини є запорукою успішного впровадження реформ. Власне таке зацікавлення викликає освіта саме Німеччини, яка впродовж багатьох років є незмінною та якісною. Тому дисертаційне дослідження Федчишин Н.О. є пріоритетно актуальним, тим більше, що обрана дисертанткою проблема дослідження не отримала належного висвітлення у вітчизняній педагогічній науці, що переконливо доведено авторкою в огляді досліджень науковців.

До безумовних заслуг дисертантки варто віднести науково обгрунтоване й вдале формулювання основних ключових позицій роботи: коректно сформульовано мету, завдання, об'єкт, предмет щодо теми дослідження, не викликають сумнівів методи дослідження, а її науково-дослідницький рівень забезпечив належну реалізацію цих позицій та визначив вірогідність отримання надійних результатів.

Відповідно до теми та мети дослідження авторка чітко сформулювала методи наукового пошуку, що забезпечує вірогідність тверджень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, а їх використання має наскрізний характер, що застосовується на всіх етапах та для з'ясування всіх аспектів досліджуваної проблеми.

Дисертанткою з'ясовано, що підвалинами успіху німецької освіти XIX століття стали: загальнодоступність початкової та середньої школи, належне державне забезпечення, вагома підтримка наукових кадрів, хороша підготовка молодії зміни.

Ще одним свідченням своєчасності рецензованого дослідження є його відповідність плану науково-дослідницьких робіт кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Дрогобицького державного педагогічного

університету імені Івана Франка – комплексна наукова тема “Українська освіта в контексті трансформаційних суспільних процесів” (номер державної реєстрації 0108U007644); темі кафедри педагогічних та психологічних дисциплін Тернопільського національного економічного університету “Закономірності розвитку освітніх систем”.

Надскладним завданням, як на нас, було опрацювання підібраної авторкою джерельної бази(989 позицій, коли 746 з них – іноземними мовами), що свідчить про обізнаність дисертантки з усіма типами джерел, які розкривають проблематику герbartіанства.

Незаперечним є практичне значення дослідження, адже його результати можуть стати основою для розробки програм і концепцій модернізації системи навчання та виховання; удосконаленні процесу навчання у навчальних закладах; у процесі підготовки майбутнього вчителя; підготовці навчально-методичної літератури; проведенні практичних занять з навчальних дисциплін «Історія педагогіки», «Порівняльна педагогіка», «Історія зарубіжної педагогіки», підготовці посібників з історії педагогіки, країнознавства.

Н.О. Федчишин вдало аналізує педагогіку герbartіанців як потужну наукову школу Й.-Ф. Герbartа другої половини XIX ст. – XX ст., яка знайшла своє відображення у впливі на розвиток шкільної практики як високоякісна освітня парадигма, а герbartіанство, популярне в середовищі педагогів початкової та середньої школи, характеризувалося динамікою, зорієнтованою на реформування шкільної ланки та підготовку вчителя.

Основні результати достатньо повно відображено у 65 публікаціях, з яких 1 одноосібна монографія, 2 – колективні, 24 одноосібні публікації у фахових наукових виданнях України, 9 – у закордонних виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз, 29 – в інших журналах та матеріалах конференцій.

Дисертантка отримала нові наукові підсумки, які полягають у науковій новизні дослідження. Визначено успіх школи герbartіанців у різновекторних

площинах як результат науково зорієнтованого дослідницького центру, динамічної практично спрямованої спільноти дослідників. Доведено, що гербартіанці стали педагогами-реформаторами школи, які об'єднали наукову педагогіку з християнською (а саме підтвердили позицію Й.-Ф. Гербарта щодо потреби кожної людини в релігійному навчанні та вихованні й обґрунтували педагогічну науку і практику за допомогою етичної християнської основи), досягли концептуально-інтегрованого дослідження дидактики та підготовки вчителя, докладно пояснили і структурували шкільний та соціально-педагогічний напрями й на практиці втілили свої ідеї в освітній діяльності засобом заснування низки навчальних інституцій та видання наукової періодики.

Нам імponує конклюдія авторки щодо значимості практичної діяльності гербартіанців, які забезпечили утвердження педагогіки як науки, на якій ґрунтувалася діяльність учителя й тим самим сприяли більшому професіоналізму й автономії вчительських кадрів та вироблення ними своєї шкільної методики, оскільки, насамперед були методистами, адже їм вдалося на багато десятиліть визначити дух і форму школи, особливо народної. Університети Єни, Галле та Ляйпціга, які були цитаделлю гербартіанства, впроваджували ідеї в навчальну практику (стр. 303-305).

До переваг роботи відносимо й застосування гербартіанцями (Т. Ціллером та Т. Фогтом і до В. Райном)у навчальному плані основ національного принципу, коли уже для дитячого садка пропонували увести для навчальної підготовки народні легенди, німецькі казки (стр. 187-188).

Ще одна сторона викликала нашу зацікавленість, а саме, що наукова педагогіка гербартіанців має статус інформативного «дефіциту». Ми підтримуємо гіпотезу авторки щодо намагань представниками реформаторської педагогіки заблокувати навчально-історичні, виховальні та наукові пошуки гербартіанців, закидаючи їм у спрощенні вчення Й.-Ф. Гербарта, догматизм, звуження основних понять. У той же час дисертантка звернула увагу на використання реформаторською педагогікою ідей

герbartіанців, запропонувавши лише іншу назву, як напр., приуніверситетська школа у Єні(відповідно до реформаторської ідеї П. Петерсена)стала згодом відомою поза межами країни як «Єна-план-школа» чи ідея принципу самостійної роботи, методика мовної практики (стр. 61, 142).

Логічним є інтерес дослідниці до дидактичних поглядів герbartіанцівО. Вільманна іГ.-А. Лінднерата їх стрижневої ідеї щодо необхідності функціонуванняпрактичної школи при педагогічній семінарії, результати такої діяльності надаватимуть науковим лекціям із загальної педагогіки, дидактики і методики та історії виховання,повноти змісту та значимості, бо власне практична школа є справжньою основою підготовки майбутнього вчителя, а саме герbartіанство є визначальним як педагогічна теорія в розумінні зразка, моделі для професійного навчання та шкільної реформи (стр. 151).

Теоретично обґрунтованим та аналітично опрацьованим у дослідженні є вирізнення семи періодів розвитку теоретичних та практичних ідей герbartіанської педагогіки, що охопили і становлення нової наукової школи, періодпопуляризації автентичних народознавчих досліджень, етап розширення мережі педагогічних семінарій, відтак видання «Щорічника спілки наукової педагогіки» за кордоном, поширення ідей національного виховання, період діяльності герbartіанців в академічних середовищах,період критичної оцінки та повернення до вивчення спадщини Й.-Ф. Гербарта та герbartіанців.

Відзначаємо, що дослідження додало інформативності завдяки змістовним додаткам, які охопили навчальні плани для школи, публікації герbartіанців, перелік предметівза навчальним планом у педагогічній семінарії герbartіанців.

Висновуємо, що мету дисертаційного дослідження Н.О. Федчишин досягнуто, завдання – виконано. Попри те кожне, тим паче таке широкоформатне дослідження не вільне від окремих недоліків.

1. Враховуючи дискусію, яка продовжується в історії педагогіки щодо пріоритетного значення ролі учня, вчителя у навчально-виховному процесі, доцільно, на нашу думку, виокремити вирішення цієї проблеми в гербартіанців. Маємо на увазі або перевагу дитиноцентризму, або організаторів виховного впливу.
2. Упродовж останніх років у зарубіжній педагогіці дедалі більшу увагу викликає педєутологія. Через призму одержаних результатів щодо відкриття перших навчальних закладів з практичними школами при них щодо професійної підготовки вчителя (1842 р.), варто було більш ширше показати роль наукової школи гербартіанців у процесі становлення і засад педєутології.
3. Одним із оригінальних досягнень дисертаційного досягнення Надії Федчишин є аналіз гербартіанства як наукової школи. Вважаємо, що результати дослідження були ще вагомішими у випадку порівняльних таблиць і аналітичної оцінки інших наукових шкіл досліджуваного періоду.
4. У ХХІ столітті одним із першочергових освітніх завдань є педагогіка творчості. При аналізі змісту, форм, методів й принципів навчання в системі підготовки вчителів було б доцільно виокремити саме ці теоретичні і практичні аспекти.
5. Враховуючи специфіку розвитку педагогічної науки в німецькомовних країнах, переваги міждисциплінарного підходу, характерні для гербартіанців, варто було б більше уваги звернути на філософську складову, філософію освіти, досягнення гносеології.

Викладені критичні зауваження та побажання не знижують якості дисертаційної роботи, яка є оригінальним і самостійним завершеним науковим дослідженням. Проведений аналіз роботи засвідчує фахову

компетентність, достатній рівень засвоєння авторкою методами науково-педагогічного дослідження.

Дисертаційна робота "Розвиток ідей гербартіанської педагогіки в теорії і практиці німецькомовних країн (друга половина XIX – XX ст.)" за змістом, висновками, одержаними результатами відповідає профілю спецради Д 36.053.01 у Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка, вимогам пп.9, 10, 12,13 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року за № 567, що висуваються до докторських дисертацій, а її автор Федчишин Надія Орестівна – заслуговує присудження їй наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

Доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології

Львівського національного університету
імені Івана Франка

Підпис Квас О.В. підтверджує

Вчений секретар

О.Р. Квас

доц. Грабовецька О.С.